

PYTANIA I ODPOWIEDZI

Odpowiedzi na pytania zadane przez uczestników webinarium dla zarządców lasów na temat Przejściowego Standardu Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej FSC dla Polski, które odbyło się 30 września 2024 r.

Aby ułatwić zarządcom lasów zrozumienie nowego krajowego standardu FSC, Krajowi Reprezentanci FSC zorganizowali 30 września 2024 r. webinarium dla zarządców lasów, a następnie przygotowali niniejszy dokument z odpowiedziami na pytania zadane przez uczestników webinarium. Należy wyraźnie zaznaczyć, że **poniższe odpowiedzi mają charakter pomocniczy, nienormatywny** i nie stanowią oficjalnych interpretacji wymagań standardów FSC, nie są również wytycznymi określającymi poprawne wypełnienie wymogów wskaźnika. W każdym przypadku, zgodnie z ramami normatywnymi FSC, oceny zgodności działań danego zarządcy lasu z wymogami standardu FSC dokonują audytorzy akredytowanych jednostek certyfikujących.

Treść pytań nie została zmodyfikowana, zachowano również ich oryginalną pisownię.

W odpowiedziach na pytania, w formie przypisów dolnych, znajdują się odniesienia do konkretnych wskaźników i kryteriów krajowego standardu FSC. Z kolei wyrażenia z Załącznika K „Słownik Pojęć” z krajowego standardu FSC znajdują się na końcu niniejszego dokumentu. Wyrażenia słownikowe uporządkowane są według kolejności alfabetycznej.

Wszystkie dokumenty normatywne FSC są dostępne pod adresem:

<https://connect.fsc.org/document-centre>

Polskie tłumaczenie krajowego standardu FSC znajduje się pod adresem:

<https://pl.fsc.org/pl-pl/Standard-FSC-FM>

SPIS TREŚCI

PYTANIA I ODPOWIEDZI

	1
1. Czy nowy standard FSC jest skoordynowany z treścią najnowszych dokumentów typu Zasady Hodowli Lasu?	4
2. Jak będzie wyglądała próba wyboru nadleśnictw i lesnictw do audytu. Są uwagi dotyczące obiektywnego wyboru takich lokalizacji.	4
3. Kiedy i gdzie będą prowadzone warsztaty nt. nowego standardu. Jak one będą wyglądały?	4
4. Co to znaczy że standard jest Przejściowy? Jak długo będą obowiązywały obecne Standardy?	4
5. Wskaźnik 1.6.1 jak udowodnić odpowiednie zaangażowanie interesariuszy, których mogą dotyczyć działania nadleśnictwa w kwestii sporów a następnie wypracować go i opublikować? Jak będzie to sprawdzane?	5
6. Zasada 8 monitorowanie i gatunki obce. Według aktualnego standardu definicja gatunku obcego - gatunki, podgatunki lub niższe jedn. taksonomiczne wprowadzone poza swój naturalny zasięg (przeszły lub teraźniejszy), włączając jakiegokolwiek części (...) - jest to niemożliwe do spełnienia w praktyce. Jak to będzie sprawdzane w nowych audytach, doskonale wiemy, że np. niecierpek drobnokwiatowy, jest w zasadzie w całym kraju, co już wyklucza nas jako posiadaczy certyfikatu.	5
7. 4.7.3 Jak audytorzy będą sprawdzać czy ujawniły się nowe miejsca o specjalnym znaczeniu kulturowym, ekologicznym religijnym duchowym? Potencjalnie mogą ujawniać się „co chwilę” a trzeba będzie wstrzymać działania gospodarcze	6
8. 5.1.1 W jaki sposób spełnić wskaźnik? To jest zidentyfikować usługi ekosystemowe? Czy będą dodatkowe szkolenia jak zrobić plan zagospodarowania? On wykracza poza PUL nadleśnictw. Jak plany zagospodarowania będą weryfikowane w trakcie audytów?	6
9. Wskaźnik 5.2.2 "Poziom pozyskania w Jednostce Gospodarowania* nie przekracza przyrostu...." co jeśli (hipotetycznie) na jednym z 2-3 obrębów Nadleśnictwa (dla nich opracowuje się PUL na 10 lat) poziom pozyskania przekroczy przyrost a łącznie dla całego Nadleśnictwa po zsumowaniu poziomu pozyskania nie	7
10. 6.3.4. Brakuje wskazania na pogorszenie się stanu sanitarnego, np. susza, gradacja owadów, jak będzie to oceniane- czy również zaliczy się do wyjątków?	8
11. Pytanie do wskaźnika 6.3.5. Jaka jest graniczna wielkość powierzchni, którą uznaje się za cięcie zupełne?	8
12. 6.3.6 czy wszystkie naturalne elementy są zachowywane, czy powinny być zachowywane w sposób reprezentatywny? Na przykład w ramach biogrup?	8
13. Wskaźnik 6.3.9 - zachowanie 5% powierzchni przeznaczonej do pozyskania drewna nie obowiązuje w drzewostanach, w których zakłada się zręby w ramach np. przebudowy, a które nie uzyskały wieku dojrzałości rębnej? Formalnie nie są one starodrzewami?	9
14. 6.3.9 możliwy jest do wyznaczenia tylko na gruncie, bo PNSW będą w SILP po cięciu uprzątającym lub zupełnym. Czy ostęp jest jedynym punktem odniesienia? W dobrych praktykach i wyjaśnieniu GDLP mowa jest o	

odniesieniu się globalnym do zaplanowanych cięć rębnych dla jednostki gospodarowania w dziesięcioleciu? W praktyce w obrębie leśnym. Jak to interpretować? Co z rębiami sanitarnymi czy nadal trzymamy się w ostępach 9

15. Dot. wskaźnika 6.5.4: Co w przypadku występowania drzew niebezpiecznych dla życia, zdrowia i mienia na powierzchniach referencyjnych? Można je usuwać/obalać i czy należy je w sposób szczególny uzasadniać i dokumentować? 10

16. Czy do "powierzchni referencyjnych" (wsk. 6.5.4) można zaliczać grunty nieleśne (np. bagno, jezioro, nieużytek itp.)? 10

17. A co z zabiegami sanitarnymi w drzewostanach referencyjnych? Występowanie kornika drukarza, ostrozębnego itp? 11

18. Stan zachowania A dla siedlisk bagiennych - jak określić czy taki mamy, nie mamy takiej informacji w silp 11

19. Czy dla zachowania certyfikatu przez Organizację po 30.09.2025 r., recertyfikacji muszą poddać się wszystkie wchodzące w jej skład jednostki gospodarowania? 11

20. Więc dopiero w momencie audytu możemy dowiedzieć się w jaki sposób interpretować dany wskaźnik i czy robimy to dobrze? 11

21. Jak traktować rębnie piąte, które są środkiem bardzo celowanym i precyzyjnym dla ochrony przyrody czy osiągnięcia celów społecznych np. zmniejszenie udziału gatunków iglastych w siedliskach przyrodniczych żyźnej buczy, grądu. Podobnie dobrym sposobem prebudowy na siedliskach mokrych np. brzeziny bagiennej wydaje się rębnie piąta, a nawet IV d - oczywiście w niektórych przypadkach. Na siedliskach przyrodniczych "mokrych" rębnie piąte pomimo nazwy rębnie chyba nie powinny być brane pod uwagę jako zbieg rębny, a raczej ochrony siedlisk przyrodniczych Pod rozważę? 12

22. Czy monitorowanie zgodnie z załącznikiem G musi być sporządzone w formie jednego dokumentu? 12

23. Czy jest możliwe, zrobienie szkolenia bądź webinaru z audytorami? Mogliby Nam naświetlić interpretację niektórych zapisów. 12

Załącznik K „Słownik pojęć” z krajowego standardu FSC – wybrane pojęcia 13

1. Czy nowy standard FSC jest skoordynowany z treścią najnowszych dokumentów typu Zasady Hodowli Lasu?

Rewizja standardu trwała od 2018 r. do 2024 r. Opracowujący standard brali pod uwagę wiele dokumentów i aktów prawnych obowiązujących w Polsce, również dokumenty takie jak: Zasady Hodowli Lasu, Instrukcja Ochrony Lasu czy Instrukcja Urządzania Lasu. Należy mieć jednak na uwadze, że rewizja standardu FSC nie była skoordynowana czasowo ze zmianami wprowadzanymi we wspomnianych dokumentach.

2. Jak będzie wyglądała próba wyboru nadleśnictw i leśnictw do audytu. Są uwagi dotyczące obiektywnego wyboru takich lokalizacji.

Dobór jednostek gospodarowania do audytu *Organizacji** jest regulowany przez standard FSC-STD-20-007 V4-0 Forest Management Evaluations. Temu zagadnieniu odpowiada rozdział 8 ww. standardu, a w szczególności podpunkty 8.1 i 8.2. Inne rozdziały również mogą pośrednio zawierać istotne wymagania dotyczące wyboru próby do audytowania przez jednostki certyfikujące. Audytorzy wybierają w obrębie *Organizacji** kilka *jednostek gospodarowania**, opierając się na informacjach z minionych audytów, ale również bazując na informacjach z konsultacji poprzedzających audyt.

3. Kiedy i gdzie będą prowadzone warsztaty nt. nowego standardu. Jak one będą wyglądały?

Ideą warsztatów dla zarządców/właścicieli lasów będzie wspólna praca na wymaganiach standardu FSC i pomoc ze strony FSC w zrozumieniu zapisów standardu. Reprezentanci FSC zapraszają do kontaktu wszystkich zarządców/właścicieli lasów, którzy chcieliby zorganizować takie warsztaty. Dokładny zakres warsztatów, termin, miejsce i inne szczegóły zostaną ustalone pomiędzy danym zarządcą lasu oraz Koordynatorem FSC ds. leśnictwa. FSC nie pobiera żadnych opłat za warsztaty, preferowane jest natomiast aby odbywały się one w siedzibie danego zarządcy/właściciela lasu. Szczegółowych informacji udziela dr inż. Marek Rzońca – Koordynator FSC ds. leśnictwa: email: m.rzonca@fsc.org, kom. +48 731 562 367.

4. Co to znaczy że standard jest Przejściowy? Jak długo będą obowiązywały obecne Standardy?

Słowo „Przejściowy” w tytule standardu nie mówi o jego tymczasowości. Słowo to wynika z tego, że finalizacja standardu nastąpiła według alternatywnego procesu rewizji regulowanego przez procedurę FSC-PRO-60-007 Structure, Content and Development of Interim National Standards. Standard będzie obowiązywał do czasu zakończenia kolejnej rewizji. Na chwilę obecną Koordynatorzy FSC w Polsce nie mają w planach rozpoczęcia rewizji standardu.

5. Wskaźnik 1.6.1 jak udowodnić odpowiednie zaangażowanie interesariuszy, których mogą dotyczyć działania nadleśnictwa w kwestii sporów a następnie wypracować go i opublikować? Jak będzie to sprawdzane?

Po stronie posiadacza certyfikatu (*Organizacja**) leży wykazanie, że dany wskaźnik został wypełniony. Sposoby osiągnięcia zgodności ze wskaźnikiem 1.6.1¹ mogą być różne, nie ma jednej odpowiedzi na to pytanie. Jednostka certyfikująca może np. poprosić o przedstawienie dokumentu zawierającego mechanizm pozasądowego rozwiązywania sporów* mających źródło w *prawie stanowionym** lub *zwyczajowym**. Może również poprosić np. o potwierdzenie w dokumentach, protokołach, nagraniach, itp. procesu zaangażowania różnych interesariuszy, lub też w inny sposób sprawdzić zgodność z tym wskaźnikiem, w zależności od sytuacji. Mechanizm ten powinien być opracowany przy udziale interesariuszy oraz być *publicznie dostępnym** (w dowolnej formie). Na *jednostce gospodarowania** (nadleśnictwie) spoczywa obowiązek poinformowania interesariuszy o procesie opracowania takiego mechanizmu, umożliwienie udziału stronom czy protokołowanie zebrań. Dobór metody działania, wylistowanie potencjalnych zainteresowanych stron czy sposób przeprowadzenia konsultacji może różnić się ze względu na lokalną specyfikę.

6. Zasada 8 monitorowanie i gatunki obce. Według aktualnego standardu definicja gatunku obcego – gatunki, podgatunki lub niższe jedn. taksonomiczne wprowadzone poza swój naturalny zasięg (przeszły lub teraźniejszy), włączając jakiegokolwiek części (...) - jest to niemożliwe do spełnienia w praktyce. Jak to będzie sprawdzane w nowych audytach, doskonale wiemy, że np. niecierpek drobnokwiatowy, jest w zasadzie w całym kraju, co już wyklucza nas jako posiadaczy certyfikatu.

Aby jak najlepiej odpowiedzieć na to pytanie, Koordynatorzy FSC potrzebowaliby jego doprecyzowania. Z uwagi na to, że pytanie zostało zadane anonimowo, prosimy o kontakt autora pytania w celu jego doprecyzowania – dopiero wtedy będzie możliwa odpowiedź. Prosimy o kontakt z dr inż. Markiem Rzońcą – Koordynatorem FSC ds. leśnictwa, email: m.rzonca@fsc.org.

¹1.6 *Organizacja** musi identyfikować, zapobiegać i rozwiązywać spory* dotyczące prawa stanowionego lub praw zwyczajowych*, które w odpowiednim czasie* mogą być rozwiązywane na drodze pozasądowej, poprzez zaangażowanie* stron, na które może mieć wpływ działalność Jednostki Gospodarowania*.

Non-SLIMF 1.6.1 Istnieje *publicznie dostępny** mechanizm rozwiązywania sporów* opracowany poprzez zaangażowanie* interesariuszy, których mogą dotyczyć działania *Jednostki Gospodarowania**, której te spory* dotyczą.

SLIMF 1.6.1 *Organizacja** posiada mechanizmy rozwiązywania sporów* poprzez zaangażowanie* stron dotkniętych tymi sporami.

7. 4.7.3 Jak audytorzy będą sprawdzać czy ujawniły się nowe miejsca o specjalnym znaczeniu kulturowym, ekologicznym religijnym duchowym? Potencjalnie mogą ujawniać się „co chwilę” a trzeba będzie wstrzymać działania gospodarcze

Aby lepiej zrozumieć sens wskaźnika 4.7.3.², należy zapoznać się z treścią kryterium³ i wskaźnikami 4.7.1.⁴ oraz 4.7.2.⁵ Warto zwrócić uwagę, iż kryterium 4.7 dotyczy miejsc o specjalnym znaczeniu kulturowym, ekologicznym, gospodarczym, religijnym czy duchowym, do których *społeczności lokalne** mają prawa *ustawowe** lub *zwyczajowe** i to właśnie przy zaangażowaniu tych społeczności lokalnych miejsca te powinny być identyfikowane i określane powinny być dla nich sposoby ochrony. W odpowiedzi na powyższe pytanie istotną informacją dla jednostki certyfikującej będzie to jakie kroki podjęła *jednostka gospodarowania** w przypadku uzyskania informacji o ujawnieniu nowych miejsc opisanych we wskaźniku 4.7.3. *Jednostka gospodarowania** może podjąć szereg działań sprawdzających poprawność zgłoszenia czy identyfikacji, a następnie może podjąć kroki w celu należytej ochrony zgłoszonego miejsca. Jednostka certyfikująca może te informacje zweryfikować np. poprzez sprawdzenie dokumentów, notatek czy dowodów na zaangażowanie społeczności lokalnych lub też w inny sposób, w zależności od sytuacji.

8. 5.1.1 W jaki sposób spełnić wskaźnik? To jest zidentyfikować usługi ekosystemowe? Czy będą dodatkowe szkolenia jak zrobić plan zagospodarowania? On wykracza poza PUL nadleśnictw. Jak plany zagospodarowania będą weryfikowane w trakcie audytów?

Zgodnie ze wskaźnikiem 5.1.1.⁶ Posiadacz certyfikatu identyfikuje surowce i usługi ekosystemowe istniejące w obrębie *Jednostki gospodarowania** (czyli w przypadku Lasów Państwowych – w obrębie nadleśnictwa). Zgodnie z definicją zawartą w standardzie w Załączniku K Słownik Pojęć *usługi ekosystemowe** obejmują:

- zaopatrywanie w pożywienie, produkty leśne i wodę;

² 4.7.3 W przypadku odkrycia nowych miejsc o specjalnym znaczeniu kulturowym, ekologicznym, gospodarczym, religijnym czy duchowym, do których *społeczności lokalne** mają *prawa ustawowe** lub *zwyczajowe**, wstrzymuje się działania gospodarcze na obszarze, który może mieć bezpośredni wpływ na wyżej wymienione miejsca. Te działania gospodarcze można wznowić dopiero po uzgodnieniu środków ochronnych z zainteresowaną społecznością i zgodnie z prawem lokalnym i krajowym*, jeśli takie prawa istnieją.

³ 4.7 Organizacja*, przy zaangażowaniu* ze społecznościami lokalnymi*, zidentyfikuje obszary szczególnego znaczenia kulturowego, ekologicznego, ekonomicznego, religijnego lub duchowego, do których społeczności lokalne* mają *ustawowe** lub *zwyczajowe* prawa*. Obszary te będą uznane przez Organizację*, i ich gospodarowanie lub ochrona* będzie uzgodniona poprzez współpracę ze społecznościami lokalnymi*.

⁴ 4.7.1 Miejsca o specjalnym znaczeniu kulturowym, ekologicznym, gospodarczym, religijnym, czy duchowym, do których *społeczności lokalne** mają *ustawowe* lub *zwyczajowe prawa** są zidentyfikowane poprzez *kulturowo odpowiednie** *zaangażowanie** i są rozpatrzone przez *Organizację**.

⁵ 4.7.2 Sposoby ochrony takich miejsc są uzgodnione, udokumentowane i wdrażane poprzez *kulturowo odpowiednie** *zaangażowanie** *lokalnych społeczności**. Jeśli *społeczność lokalna** uzna, że fizyczne określenie miejsc w dokumentacji lub na mapach będzie stanowiło zagrożenie dla wartości i *ochrony** tych miejsc, użyte będą inne środki.

UWAGA: Uzgodnienia, udokumentowanie i wdrażanie powyższych sposobów ochrony może mieć miejsce na etapie planowania i wykonywania działań gospodarczych.

⁶ 5.1.1 Zidentyfikowany jest zakres surowców i *usług ekosystemowych**, które mogą wzmocnić i zróżnicować lokalną gospodarkę.

- usługi regulacyjne, takie jak regulacja w przypadku powodzi, suszy, degradacji terenu, jakości powietrza, klimatu i chorób;
- usługi wspierające takie jak tworzenie gleby i obieg składników odżywczych;
- usługi kulturowe i wartości kulturowe takie jak rekreacyjne, duchowe, religijne i inne korzyści niematerialne.

Przykładowym źródłem takich identyfikacji mogą być informacje zawarte w elaboracie PUL, lub innych dokumentach stanowiących element *planu gospodarowania**.

Przydatne źródła informacji przy identyfikacji usług ekosystemowych są też wymienione w Załączniku I do standardu, część dotycząca HCV 4 – Kluczowe usługi ekosystemów

Zgodnie z definicjami zawartymi w standardzie FSC *plan gospodarowania** ma nieco szersze znaczenie niż *plan urządzenia lasu** i może obejmować dodatkowe, inne dokumenty opracowane w celu zarządzania* *jednostką gospodarowania**. Ich sprawdzenie następuje stosownie do zakresu audytu i może obejmować np. kontrolę dokumentów. *Plan gospodarowania** jest więc zbiorem różnych dokumentów.

9. Wskaźnik 5.2.2 "Poziom pozyskania w Jednostce Gospodarowania* nie przekracza przyrostu...." co jeśli (hipotetycznie) na jednym z 2-3 obrębów Nadleśnictwa (dla nich opracowuje się PUL na 10 lat) poziom pozyskania przekroczy przyrost a łącznie dla całego Nadleśnictwa po zsumowana poziomu pozyskania nie

Wskaźnik 5.2.2⁷ wymaga, by poziom pozyskania był niższy od przyrostu na poziomie *jednostki gospodarowania**, a więc w przypadku LP – na poziomie nadleśnictwa. Wewnętrzne różnice, np. pomiędzy obrębami czy leśnictwami nie są przedmiotem wymagania wskaźnika 5.2.2.

⁷ 5.2 Organizacja* pozyskuje produkty i usługi z *Jednostki Gospodarowania** na poziomie lub poniżej poziomu umożliwiającego trwałe utrzymanie.

5.2.2 W oparciu o *Najlepsze Dostępne Informacje** określany jest maksymalny 10-letni etat oraz średni roczny rozmiar pozyskania w *Jednostce Gospodarowania**. Poziom pozyskania w *Jednostce Gospodarowania** nie przekracza przyrostu. Zwiększenie poziomu pozyskania lub ustalenie 10-letniego etatu pozyskania ponad poziom spodziewanego przyrostu może nastąpić, pod warunkiem zachowania długoterminowych zrównoważonych poziomów pozyskania i stabilności ekosystemów leśnych i jedynie w następujących przypadkach:

- a) w związku z *katastrofą naturalną** w oparciu o aneks do *planu urządzenia lasu**, lub
- b) w przypadku gdy procentowy, równomierny układ klas wieku drzewostanów w danej *Jednostce Gospodarowania** jest zaburzony.

10. 6.3.4. Brakuje wskazania na pogorszenie się stanu sanitarnego, np. susza, gradacja owadów, jak będzie to oceniane- czy również zaliczy się do wyjątków?

We wskaźniku 6.3.4.⁸ wyjątki są określone jako te wynikające z planów ochrony elementów przyrody oraz te które są następstwem *katastrofy naturalnej**, lub czynników antropogenicznych. Dla pełnego zrozumienia tego wskaźnika należy zapoznać się z definicją katastrofy naturalnej zawartą w standardzie w Załączniku K Słownik Pojęć lub w wyciągu ze Słownika na końcu niniejszego dokumentu.

11. Pytanie do wskaźnika 6.3.5. Jaka jest graniczna wielkość powierzchni, którą uznaje się za cięcie zupełne?

Standard we wskaźniku 6.3.5.⁹ nie definiuje granicznych wartości powierzchni dla cięcia zupełnego. Należy mieć jednak na uwadze, że oceny zgodności z wymaganiami standardu dokonuje audytor bezpośrednio w terenie.

12. 6.3.6 czy wszystkie naturalne elementy są zachowywane, czy powinny być zachowywane w sposób reprezentatywny? Na przykład w ramach biogrup?

Ideą wskaźnika 6.3.6.¹⁰ wyrażoną przez opracowujących standard jest „nieeliminowanie” wspomnianych w nim naturalnych elementów ekosystemów w ramach prac gospodarczych. Zarządca lasu powinien dołożyć starań, by te elementy były obecne po zakończeniu prac. Standard

⁸ 6.3 *Organizacja** musi zidentyfikować i wdrażać skuteczne działania zapobiegające negatywnemu wpływowi działań gospodarczych na wartości przyrodnicze*, proporcjonalnie do skali, intensywności i ryzyka* tego wpływu, oraz minimalizować i naprawiać już występujące szkody.

6.3.4 Zręb zupełny nie przekracza powierzchni 4 ha, z zachowaniem minimum 5-letniego okresu nawrotu, dla działek sąsiadujących. W uzasadnionych przypadkach wymuszonych harmonogramem cięć wynikającym z zapisów długoterminowych planów gospodarowania, wyżej wymieniony okres nawrotu nie jest krótszy niż 4 lata. Ograniczenia wielkości zrębów zupełnych nie obowiązują, jeżeli ustanowione plany ochrony elementów przyrody wymagają innych wartości lub w przypadku *katastrofy naturalnej** lub czynników antropogenicznych np. pożary wywołane przez człowieka, pyły przemysłowe, gazy, zanieczyszczenia, gwałtowne obniżenie wód gruntowych spowodowane działalnością ludzką. Ograniczenie okresu nawrotu nie dotyczy upraw z odnowienia naturalnego, wykorzystującego lata nasienne.

⁹ Non-SLIMF 6.3.5 Nie stosuje się cięć zupełnych w strefach ekotonowych (o szerokości co najmniej jednej wysokości drzewostanu) pomiędzy granicą lasu a innymi ekosystemami, także śródleśnymi. W wyjątkowych przypadkach (np. drzewostany śródpolne, niska stabilność drzewostanu, czynniki chorobotwórcze i przebudowa drzewostanów) dopuszcza się odstępstwa (np. zmniejszenie szerokości strefy ekotonowej, modyfikacja sposobu jej zagospodarowania), gdy elementy przestrzenne rębni wymagają zastosowania cięć zupełnych. Odstępstwo jest udokumentowane i uzasadnione.

SLIMF 6.3.5 Nie stosuje się rębni zupełnych w strefach ekotonowych (o szerokości co najmniej jednej wysokości drzewostanu) pomiędzy granicą lasu a innymi ekosystemami, w tym śródleśnymi.

¹⁰ 6.3.6 Naturalne elementy ekosystemów leśnych (np. mrowiska, drzewa dziuplaste, gatunki drzew i krzewów lekkonasiennych i owocodajnych, np. jarzębina, iwa, osika, jałowiec, czereśnia, jabłoń, grusza) są zachowywane w wyniku działań gospodarczych, jeżeli nie koliduje to z zasadą *powszechnej ochrony lasu** lub ich pozostawienie nie zagraża gatunkom i siedliskom będącym przedmiotem ustanowienia oficjalnych form ochrony przyrody.

6.3.6.1 Przypadki, w których niemożliwe jest pozostawienie naturalnych elementów ekosystemów leśnych, są udokumentowane i uzasadnione.

przewiduje odstępstwo od tego wymagania, o ile zostanie ono poprawnie umotywowane i udokumentowane (vide podwskaznik 6.3.6.1)

13. Wskaźnik 6.3.9 - zachowanie 5% powierzchni przeznaczonej do pozyskania drewna nie obowiązuje w drzewostanach, w których zakłada się zręby w ramach np. przebudowy, a które nie uzyskały wieku dojrzałości rębnej? Formalnie nie są one starodrzewami?

Wskaźnik 6.3.9.¹¹ dotyczy zarówno rębni zupełnych jak i złożonych. Jeżeli w wyniku danej rębni następuje przebudowa drzewostanu i obecne w nim gatunki będą występowały w docelowym drzewostanie po przebudowie, a cięcia będą związane z celem gospodarowania (np. rozpoczęcie odnowienia), to w takim przypadku wskaźnik 6.3.9. będzie miał zastosowanie.

14. 6.3.9 możliwy jest do wyznaczenia tylko na gruncie, bo PNSW będą w SILP po cięciu uprzątającym lub zupełnym. Czy ostęp jest jedynym punktem odniesienia? W dobrych praktykach i wyjaśnieniu GDLP mowa jest o odniesieniu się globalnym do zaplanowanych cięć rębnych dla jednostki gospodarowania w dziesięcioleciu? W praktyce w obrębie leśnym. Jak to interpretować? Co z rębniami sanitarnymi czy nadal trzymamy się w ostępach

Istotą wskaźnika 6.3.9. jest odpowiednie nasycenie obszaru leśnego fragmentami drzewostanów w wieku przekraczającym wiek rębności. Opracowujący standard zdecydowali, by takie fragmenty drzewostanów odnosiły się do ostępu, tj. by jeden taki fragment drzewostanu odnosił się do cięć rębnych prowadzonych w danym ostępie. Fragment ten może być jedną grupą drzew lub kilkoma grupami. Standard nie odnosi się do granic wykonywania rębni sanitarnych, natomiast w uzasadnionych przypadkach istnieje możliwość realizacji wymogu wskaźnika 6.3.9. w przyległych ostępach.

¹¹ Non-SLIMF 6.3.9 Fragmenty drzewostanów, które uzyskały wiek rębności i przeznaczonych do wycięcia w pierwszym dziesięcioleciu (po osiągnięciu wieku rębności), o minimalnej powierzchni 5% każdego bloku drzewostanów rębnych (ostępu) i nie mniejsze niż 0,05 ha, pozostają nienaruszone do naturalnej śmierci i rozkładu drewna. Powyższe dotyczy rębni zupełnych i złożonych. W rębniach złożonych fragmenty starodrzewu wyznacza się na etapie pierwszego cięcia, w celu zróżnicowania pionowej struktury drzewostanu (podrost, podszyt, drugie piętro). Wskaźnik ten nie ma zastosowania w wydzieleniach mniejszych niż 1 ha.

UWAGA 1: 5% każdego bloku drzewostanów rębnych (ostęp) oznacza, że nie musi to odnosić się do 5% każdej działki zrębowej, ale może to stanowić 5% w stosunku do sumy działek zrębowych rębni zupełnych i cięć uprzątających w rębniach złożonych zaplanowanych w *planie urządzenia lasu*^{*}. W uzasadnionych i udokumentowanych przypadkach, w których pozostawienie fragmentu starodrzewu w danym ostępie nie jest możliwe, dopuszcza się realizację wymogu wskaźnika 6.3.9. w przyległych ostępach.

UWAGA 2: Jeżeli zachowane fragmenty drzewostanów utworzą powierzchnię minimum 0,5 ha to takie powierzchnie mogą być wliczone na poczet obszarów ochronnych, o których mowa we wskaźniku 6.5.5.

Non-SLIMF 6.3.9.1 Na siedliskach przyrodniczych Natura 2000, odpowiadających stanowi zachowania A, objętych użytkowaniem rębnym należy uwzględnić współczynnik redukcji pozyskania grubizny na poziomie 10% tak, aby na powierzchni pozrębowej pozostały kępy starodrzewu stanowiące 10% powierzchni manipulacyjnej.

15. Dot. wskaźnika 6.5.4: Co w przypadku występowania drzew niebezpiecznych dla życia, zdrowia i mienia na powierzchniach referencyjnych? Można je usuwać/obalać i czy należy je w sposób szczególny uzasadniać i dokumentować?

Wskaźnik 6.5.4.¹² jest poprzedzony wskaźnikiem 6.5.2, którego treść może wyjaśnić wątpliwości z pytania. *Powierzchnie referencyjne** są trwale pozostawione bez ingerencji w stanie naturalnym, z wyjątkiem działań podyktowanych *nadrzędnymi wymogami bezpieczeństwa publicznego** (z pozostawieniem drewna na gruncie). Jeśli więc wystąpią przesłanki opisane w definicji *nadrzędnych wymogów bezpieczeństwa publicznego**, drzewa niebezpieczne na powierzchniach referencyjnych mogą zostać ścięte/obalone, natomiast drewno powinno pozostać na gruncie, jednakże tak aby nadal nie stanowiło niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, mienia.

16. Czy do "powierzchni referencyjnych" (wsk. 6.5.4) można zaliczać grunty nieleśne (np. bagno, jezioro, nieużytek itp.)?

Powierzchnie referencyjne mogą obejmować wszystkie *ekosystemy**, które reprezentują wartości przyrodnicze i służą jako punkt odniesienia (referencję).

¹² 6.5 Organizacja* identyfikuje i chroni powierzchnie referencyjne* ekosystemów rodzimych* lub przywraca* je do bardziej naturalnych warunków*. Jeśli powierzchnie referencyjne* nie istnieją lub nie są wystarczające, Organizacja* przywróci* część Jednostki Gospodarowania* do bardziej naturalnych warunków*. Rozmiar obszarów i środki podjęte w celu ich ochrony* lub przywrócenia*, również na plantacjach*, będą proporcjonalne do stanu ochrony i wartości ekosystemów na poziomie krajobrazu* oraz skali, intensywności i ryzyka* prowadzonych działań gospodarczych.

6.5.2 Organizacja* wyznacza, zachowuje i zaznacza na mapach przykłady istniejących w krajobrazie ekosystemów* tzw. powierzchnie referencyjne* (representative sample areas). W pierwszej kolejności, jako powierzchnie referencyjne* wyznaczone są powierzchnie w stanie naturalnym lub maksymalnie zbliżonym do naturalnego. Powierzchnie referencyjne* (stosownie do ich planów ochrony o ile istnieją) są trwale pozostawione bez ingerencji w stanie naturalnym, z wyjątkiem działań podyktowanych *nadrzędnymi wymogami bezpieczeństwa publicznego** (z pozostawieniem drewna na gruncie). W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się działania mające na celu przywrócenie takich powierzchni do bardziej naturalnych warunków.

6.5.4 Powierzchnie referencyjne* w ramach Organizacji* obejmują nie mniej niż 5%, a w ramach Jednostki Gospodarowania* nie mniej niż 3% powierzchni certyfikowanej.

6.5.4.1 Powierzchnie referencyjne* wyznacza się tak, aby proporcjonalnie reprezentowały wszystkie typy siedliskowe lasu występujące w Jednostce Gospodarowania* oraz uwzględniały status ochrony* i wartości ekosystemów* na poziomie krajobrazu*. W pierwszej kolejności jako powierzchnie referencyjne* wyznaczone są drzewostany, których wiek przekracza o minimum dwie klasy wieku przyjęty wiek rębności gatunku panującego w I piętrze danego drzewostanu. W przypadku wystąpienia katastrofy naturalnej* reżim ochronny w wyznaczonych powierzchniach referencyjnych* może ulec złagodzeniu w celu niwelacji jej skutków lub przywrócenia funkcji powierzchni referencyjnej*. Decyzja o złagodzeniu reżimu ochronnego jest udokumentowana.

17. A co z zabiegami sanitarnymi w drzewostanach referencyjnych ? Występowanie kornika drukarza, ostrożnego itp?

Wskaźnik 6.5.2. mówi o wyznaczeniu ekosystemów referencyjnych, które powinny pozostać bez ingerencji, natomiast w uzasadnionych przypadkach dopuszcza się działania mające na celu przywrócenie takich powierzchni do bardziej naturalnych warunków. Dodatkowo podwskaźnik 6.5.4.1. dopuszcza, po udokumentowaniu, złagodzenie reżimu ochronnego takich powierzchni w przypadku wystąpienia *katastrofy naturalnej**. Definicja katastrofy naturalnej zawarta w standardzie w Załączniku K Słownik Pojęć lub w wyciągu ze Słownika na końcu niniejszego dokumentu.

18. Stan zachowania A dla siedlisk bagiennych - jak określić czy taki mamy, nie mamy takiej informacji w silp

Stan zachowania jest dostępny w Standardowym Formularzu Danych dla Obszaru Natura 2000. Stan zachowania jest określany dla każdego priorytetowego siedliska przyrodniczego w tym dla 91E0 oraz 91F0, o których mowa we wskaźniku 10.5.2.¹³

19. Czy dla zachowania certyfikatu przez Organizację po 30.09.2025 r., recertyfikacji muszą poddać się wszystkie wchodzące w jej skład jednostki gospodarowania?

Audytowi zostają poddane wszystkie *jednostki gospodarowania** będące w zasięgu *Organizacji**. Certyfikat jest wydawany *Organizacji**, która określa granice swojego zasięgu. Jeśli jakieś obszary musiałyby zostać wyłączone z certyfikacji to musi się to odbyć zgodnie z polityką FSC Policy on the Excision of Areas from the Scope of Certification FSC-POL-20-003. Jeśli *Organizacja** jest certyfikowana według „starego” standardu i ma ważny certyfikat, to audyt roczny w oparciu o „nowy” standard powinien odbyć się do 30.09.2025 r. Kwestia ta została uregulowana w oficjalnych interpretacjach FSC (INT-STD-20-007_58 i INT-STD-20-007_53) - Interpretations of the Normative Framework Forest Management. Należy zaznaczyć, że audyty polegają też na wyborze próby *jednostek gospodarowania** do audytu, tj. nie wszystkie nadleśnictwa wejdą w skład próbki.

20. Więć dopiero w momencie audytu możemy dowiedzieć się w jaki sposób interpretować dany wskaźnik i czy robimy to dobrze?

Wymagania nowego standardu FSC zostały opublikowane 2 lipca 2024 r. Data wejścia w życie została określona na 1 października 2024 r., od tej daty rozpoczyna się 12-miesięczny okres przejściowy, podczas którego posiadacze certyfikatu lub potencjalni posiadacze certyfikatu powinni przejść audyt według „nowego” standardu, by po 30 września 2025 r. ich dotychczasowy certyfikat nie został zakończony. Dodatkowo, jeśli w trakcie audytu pod koniec okresu przejściowego zostaną

¹³ 10.5 *Organizacja** stosuje praktyki hodowlane, które są ekologicznie odpowiednie dla roślinności, gatunków, miejsc i celów zarządzania*.

10.5.2 Nie użytkuje się rębnie drzewostanów w stanie zachowania A na siedlisku przyrodniczym 91E0 (łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe) i 91F0 (łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe) oraz na siedliskach bagiennych (polska klasyfikacja typów lasów: bór bagienny, bór mieszany bagienny, las mieszany bagienny oraz ols w najwyższym wariantcie uwilgotnienia).

stwierdzone niezgodności wynikające z niespełnionych wymagań „nowego” standardu, to podmiot audytowany może uzyskać dodatkowe 6 miesięcy by móc w tym czasie wdrożyć działania korygujące. Zatem, od daty publikacji „nowego” standardu posiadacze certyfikatu mają 15 miesięcy na poprawne wdrożenie jego wymagań, by uzyskać lub utrzymać certyfikat (3 miesiące od daty publikacji do daty wejścia w życie + 12 miesięcy okresu przejściowego od daty wejścia w życie).

Reprezentanci FSC mają na uwadze szczególne potrzeby zarządców lasów, dlatego przygotowują dokumenty, webinaria, spotkania i warsztaty, które pomogą w zrozumieniu standardu i w jego poprawnym wdrażaniu. Zapraszamy do bezpośredniego kontaktu telefonicznego lub email, w celu wyjaśnienia wątpliwości związanych z wymaganiami standardu.

Należy mieć na uwadze, że zapisy standardu są opisane na tyle ogólnie, by były możliwe do wdrożenia na terenie całej Polski. Każdy przypadek, z którym audytorzy mogą się spotkać w terenie jest indywidualny, specyficzny i obejmuje wiele czynników, często zmiennych czasowo i geograficznie. To audytor dokonuje oceny zgodności działań prowadzonych przez danego zarządcę lasu ze standardem FSC.

21. Jak traktować rębnie piąte, które są środkiem bardzo celowanym i precyzyjnym dla ochrony przyrody czy osiągnięcia celów społecznych np. zmniejszenie udziału gatunków iglastych w siedliskach przyrodniczych żyźnej buczy, grądu. Podobnie dobrym sposobem przebudowy na siedliskach mokrych np. brzeziny bagiennej wydaje się rębna piąta, a nawet IV d - oczywiście w niektórych przypadkach. Na siedliskach przyrodniczych "mokrych" rębnie piąte pomimo nazwy rębna chyba nie powinny być brane pod uwagę jako zbieg rębny, a raczej ochrony siedlisk przyrodniczych Pod rozwagę?

Bardzo dziękujemy za ten głos w dyskusji. Autor pytania nie doprecyzował, którego zapisu standardu ono dotyczy, dlatego poprosimy o kontakt z Koordynatorem FSC ds. Leśnictwa w celu doszczegółowienia pytania: dr inż. Marek Rzońca email: m.rzonca@fsc.org

22. Czy monitorowanie zgodnie z załącznikiem G musi być sporządzone w formie jednego dokumentu?

Nie, nie ma takiego wymogu. W Załączniku G Standard określa jakie elementy powinny być monitorowane w ramach działalności *jednostki gospodarowania**.

23. Czy jest możliwe, zrobienie szkolenia bądź webinaru z audytorami? Mogliby Nam naświetlić interpretację niektórych zapisów.

Rolą Koordynatorów FSC jest wyjaśnienie zarządcom lasów zapisów standardu, ale to w gestii zarządcy jest jak dane wymaganie wypełni. Jedną z aktywności wspomagających zarządców lasów są warsztaty, o których była mowa w odpowiedzi na pytanie nr 3. Dane wymaganie może być wypełnione w różny sposób w zależności od charakterystyki danej jednostki gospodarowania.

Jeśli natomiast jakiś wskaźnik będzie budził wątpliwości interpretacyjne, firma certyfikująca może zwrócić się do FSC International z prośbą o interpretację. Firmy certyfikujące ani Krajowi Reprezentanci FSC nie mają możliwości dokonywać oficjalnych interpretacji zapisów standardów FSC. Jednostki certyfikujące mogą prowadzić szkolenia, które mają otwarty charakter. Należy

podkreślić, że podczas takiego szkolenia jednostka certyfikująca nie mogłaby wskazywać rozwiązań poświadczających zgodność ze standardem FSC.

ZAŁĄCZNIK K „SŁOWNIK POJĘĆ” Z KRAJOWEGO STANDARDU FSC – WYBRANE POJĘCIA

Cel zarządzania: określone cele zarządzania, praktyki, wyniki i podejścia ustanowione w celu osiągnięcia wymagań niniejszego standardu. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Ekosystem: Dynamiczne zgrupowanie roślin, zwierząt, mikroorganizmów oraz ich nieożywione środowisko, wspólnie tworzące jednostkę funkcjonalną (Źródło: Konwencja o różnorodności biologicznej, 1992, Artykuł 2).

Jednostka gospodarowania: Obszar (obszary) przestrzenny wyznaczony do certyfikacji FSC z wyraźnie określonymi granicami, zarządzany zgodnie z zestawem wyraźnie zdefiniowanych, długoterminowych celów zarządzania sformułowanych w *planie gospodarowania**. Obszar (obszary) ten zawiera:

- wszystkie obiekty i tereny w obrębie danego obszaru przestrzennego, lub jego sąsiedztwie, lub obszary będące własnością lub pozostające pod kontrolą zarządzania przez lub w imieniu organizacji dla osiągnięcia określonych celów zarządzania; i
- wszystkie obiekty i tereny znajdujące się na zewnątrz i niesąsiadujące z danym obszarem zarządzane przez Organizację* lub w jej imieniu wyłącznie w celu przyczyniania się do osiągnięcia określonych celów zarządzania. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Katastrofa naturalna: zdarzenie związane z działaniem sił natury, którego skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, w szczególności wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powodzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe występowanie szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo chorób zakaźnych ludzi albo też działanie innego żywiołu. (na podstawie: Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002r. o stanie klęski żywiołowej, Dz.U.2017 poz. 1897).

Nadrzędne wymogi bezpieczeństwa publicznego: aktualne, rzeczywiste i ponadprzeciętne zagrożenie dla ludzi, którego nie można wyeliminować w inny sposób, wynikające z lokalizacji elementu niebezpiecznego w miejscu:

- wykorzystywanym przez ludzi nieświadomych ryzyka istniejącego w lesie, np. poruszających się drogą publiczną;

- wykorzystywanym przez ludzi długotrwale przebywających w jednym miejscu w lesie (np. miejsce biwakowania);
- wykorzystywanym przez ludzi korzystających z lasu w sposób skoncentrowany punktowo lub liniowo (np. szlaki turystyczne),
jeśli stwarzane ryzyko jest wysokie.

Organizacja: Osoba lub podmiot prawny posiadający lub ubiegający się o certyfikat FSC, a tym samym odpowiedzialny za wykazanie zgodności z wymogami, na których opiera się certyfikacja (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-0).

Plan gospodarowania: Zbiór dokumentów, raportów, zapisów i map opisujący, uzasadniający i regulujący działania prowadzone przez zarządcę, pracowników lub organizację w ramach Jednostki gospodarowania lub w odniesieniu do niej, z uwzględnieniem deklaracji co do celów i polityk (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2).

Plan urządzenia lasu: podstawowy dokument gospodarki leśnej opracowywany dla określonego obiektu, zawierający opis i ocenę stanu lasu oraz cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej. Na potrzeby standardu pojęcie obejmuje również uproszczony plan urządzenia lasu.

Powierzchnie referencyjne: Fragmenty *Jednostki Gospodarowania** wyznaczone w celu zachowania lub przywrócenia ekosystemu, który naturalnie występowałby w tym regionie geograficznym. (Źródło: FSC-STD-60-004 V2-0)

Prawo stanowione: Zbiór praw zawarty w ustawach parlamentu (legislatura krajowa) (Źródło: *Oksfordzki słownik prawa*).

Prawo zwyczajowe: Powiązane ze sobą zbiory *praw zwyczajowych** mogą być uznane jako prawo zwyczajowe. W części jurysdykcji prawo zwyczajowe jest równoważne z prawem ustawowym, w ramach określonego obszaru kompetencji i może zastępować prawo ustawowe w obrębie zidentyfikowanych grup etnicznych i społecznych. W niektórych jurysdykcjach prawo zwyczajowe uzupełnia prawo ustawowe i jest stosowane w określonych okolicznościach. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2 na podstawie N.L. Peluso and P. Vandergeest. 2001. *Genealogie polityczne lasu i praw zwyczajowych w Indonezji, Malezji i Tajlandii*, *Journal of Asian Studies* 60(3):761–812).

Publicznie dostępny: W sposób dostępny lub powszechnie obserwowalny dla ludzi (Źródło: *Słownik języka angielskiego Collins*, Edycja 2003).

Spolecznosc lokalna: zbiorowosc, w ramach ktorej wytworzyla sie siec powiazan spolecznych oraz poczucie przynaleznosci do tej zbiorowosci, wystepujaca na obszarze *Jednostki Gospodarowania** lub sasiedujaca z nia, a takze taka ktora jest wystarczajaco blisko by wywierac znaczacy wplyw na Jednostke Gospodarowania lub by Jednostka Gospodarowania wplywala na te spolecznosc (Na podstawie FSC-STD-01-001 V5-2).

Spór: dla celów Międzynarodowych Ogólnych Wskaźników (IGI) jest to wyraz niezadowolenia ze strony jakiegokolwiek osoby lub organizacji przedstawiany jako skarga do *Organizacji**, dotycząca jej działań gospodarczych lub ich zgodności z Zasadami i Kryteriami FSC, na którą jest oczekiwana odpowiedź. (Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie FSC-PRO-01-005 V3-0 Rozpatrywanie odwołań).

Usługi ekosystemowe (usługi ekosystemów): Korzyści, które ludzie czerpią z ekosystemów. Obejmują one:

- zaopatrywanie w pożywienie, produkty leśne i wodę;
- usługi regulacyjne, takie jak regulacja w przypadku powodzi, suszy, degradacji terenu, jakości powietrza, klimatu i chorób;
- usługi wspierające takie jak tworzenie gleby i obieg składników odżywczych; oraz
- usługi kulturowe i wartości kulturowe takie jak rekreacyjne, duchowe, religijne i inne korzyści niematerialne.

(Źródło: FSC-STD-01-001 V5-2, na podstawie R. Hassan, R. Scholes i N. Ash. 2005. Ekosystemy i samopoczucie człowieka: Synteza. The Millennium Ecosystem Assessment Series. Island Press, Washington DC).